

Н. С. Пуґачова,
асистент кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності
та публічного управління, Поліський національний університет
ORCID ID: 0000-0002-9101-1148

DOI: 10.32702/2306-6814.2020.24.165

ЕКОНОМІЧНІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ ПЕРЕДУМОВИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

N. Puhachova,
Assistant of the Department of economics theory and intellectual property, Polissia National University

ECONOMIC AND INSTITUTIONAL PREREQUISITES FOR GREENING AGRICULTURAL PRODUCTION

У контексті схваленої всесвітніми самітами Генеральної концепції еколого-економічно сталого розвитку, одну з ніш у процесі екологізації аграрного виробництва займає органічне сільське господарство, під яким розуміється виробничо-економічна система, в якій культивуються аграрні екологізовані галузеві технології, що забезпечують в пріоритетному порядку природний хід ведення аграрного виробництва, що виключає або мінімізує використання хімічних добрив, пестицидів, регуляторів росту і хімічних кормових добавок.

Вирішенню актуальних проблем екологізації, безумовно, буде сприяти, з одного боку відповідальність господарюючих суб'єктів, чи фермерське господарство, кооператив, велика корпорація, в тому числі сімейна, та інші форми, що динамічно забезпечують весь комплекс робіт щодо переходу на екологічно виправдані методи виробництва. З іншого — розумна державна та міждержавна політика щодо регулювання і підтримці заходів, що вживаються господарюючими суб'єктами щодо якісної зміни парадигм розвитку і застосовуваних технологій, що часто супроводжується і серйозним господарським ризиком в умовах ринкової конкуренції, і необхідності подолання інерційності традиційно використовуваних інтенсивних аграрних технологій, і вироблення невідкладних непорушних критеріїв по підтримці життєздатності функціонуючої господарської системи, що загалом має матеріалізуватися в зростанні частки виробництва екологічно чистої здорової їжі. В цьому плані примітний досвід країн Європейського Союзу, які проводять єдину аграрну політику, які є на сьогодні лідерами у виробництві екологічно чистої продукції при одночасно послідовно проведеної політиці жорсткого контролю питань, пов'язаних з поширенням генетично-модифікованих організмів, культивування трансгенних культур, виробництва і споживання ГМО.

The state of the economy of the agricultural sector, which developed in the first half of the 20th century in many countries of the world, objectively required the transition to intensive management methods with extensive use of chemical means and land reclamation. However, they were used unilaterally, to obtain economic results, but to the detriment of the environment, which led to anthropogenic destructive consequences: soil degradation, reduced fertility and, as a result, to a deterioration in the quality of products and the state of the environment.

In the context of the general concept of ecological and economic sustainable development approved by world summits, one of the niches in the process of greening agricultural production is occupied by organic agriculture, which is understood as a production and economic system in which agricultural ecologized industry technologies are cultivated, providing priority for the natural course of agricultural production, eliminating or minimizing the use of chemical fertilizers, pesticides, growth regulators and chemical feed additives.

The solution of current problems of greening, of course, will contribute, on the one hand, to the responsibility of economic entities, whether it is a farm, a cooperative, a large corporation, including a family one, and other forms that dynamically provide the entire range of work on the transition to environmentally justified production methods. On the other hand — reasonable state and Interstate policies to regulate and support the measures taken by economic entities regarding the qualitative change of development paradigms and Applied Technology, which is often accompanied by serious economic risk in market competition, and the need to overcome the inertia of traditionally used intensive agricultural technologies, and the development of urgent unshakable criteria for maintaining the viability of a functioning economic system, which, ultimately, should materialize in an increase in the share of production of environmentally friendly healthy food. In this regard, the experience of the European Union countries that implement a single agricultural policy is noteworthy, which today are leaders in the production of environmentally friendly products with a consistent policy of strict control of issues related to the spread of genetically modified organisms, the cultivation of trans-gene crops, the production and consumption of GMOs.

Ключові слова: сталий розвиток, екологізація, аграрне виробництво, інституції, економічний механізм, державна політика.

Key words: sustainable development, Greening, agricultural production, institutions, economic mechanism, state policy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Витоки екологічних проблем і їх зв'язки з економічним розвитком мають глибоке коріння. Одним з перших досліджень таких важливих та актуальних аспектів використання природних ресурсів, як їх оцінка, відновлення, облік інтересів майбутніх поколінь, став Д. Рікардо-представник класичної школи політекономії. У своїй праці "Початок політекономії і оподаткування" він зазначав: "ніхто не стане платити за використання землі, якщо у наявності ще маса не привласненої землі, якою може користуватись кожен, хто захоче її обробляти" [1]. На думку Д. Рікардо, згідно із законом попиту і пропозиції ніхто не буде платити ренту за таку землю, як і за користування повітрям, водою або іншим даром природи. Д. Рікардо як представник свого часу вважає сили природи первинними, неруйнівними і невичерпними. Проте він мислить більш далекоглядно, ніж його сучасники, оскільки розглядає питання про відшкодування землевласнику коштів за вирубану ділянку лісу, винагороду або компенсацію для відновлення даного лісу або для іншої корисної діяльності.

На шляху сталого розвитку стоять величезні проблеми. Мільярди людей продовжують жити в злиднях і позбавлені можливості вести гідне життя. Поси-

люється нерівність всередині країн і між ними існують величезні диспропорції в розподілі можливостей, багатства і влади. Однією з ключових проблем залишається гендерна нерівність. Серйозну стурбованість викликає безробіття, особливо серед молоді. Глобальні загрози здоров'ю людей, більш часті та інтенсивні стихійні лиха, що загострюються конфлікти, воєнний екстремізм, тероризм і пов'язані з цим гуманітарні кризи і насильницьке переміщення людей загрожують звести нанівець більшу частину успіхів в області розвитку, досягнутих в останні десятиліття. Виснаження природних ресурсів і негативні наслідки погіршення стану навколишнього середовища, включаючи опустелювання, посухи, деградацію земель, брак питної води та втрату біорізноманіття, примножують і загострюють численні проблеми, що стоять перед людством.

Однією з найбільш серйозних проблем нашого часу є зміна клімату, і негативні наслідки цього явища підривають здатність усіх країн досягти сталого розвитку. У підсумковому документі Конференції ООН, який став основою для "Порядку денного" на Конференції ООН Ріо+20 (2012) [2], підкреслюється прихильність глав держав та урядів курсу на сталий розвиток і на забезпечення побудови економічно, соціально та екологічно сталого майбутнього для нашої планети і для нинішнього і майбутніх поколінь.

Таблиця 1. Кількість сільськогосподарських підприємств за організаційними формами господарювання

	2017	2018	2019
Усього	45379	47697	45558
Господарські товариства	7721	8700	6967
Приватні підприємства	3627	3752	3215
Кооперативи	596	738	448
Фермерські господарства	32203	33682	34137
Державні підприємства	241	222	199
Підприємства інших форм господарювання	891	603	592

Джерело: [6].

Новий Порядок денний до 2030 року, прийнятий ООН у 2015 році, передбачає продовження роботи, розпочатої в період дії цілей в області розвитку, сформульованих у Декларації тисячоліття (Цілі Розвитку Тисячоліття), і остаточне досягнення тих цілей, яких не вдалося досягти, особливо в плані надання допомоги найбільш вразливим групам населення планети. За своїм охопленням програма виходить далеко за рамки цілей в області розвитку, сформульованих у Декларації тисячоліття. Разом з такими успадкованими пріоритетами в області розвитку, як ліквідація бідності, Охорона здоров'я, Освіта та продовольча безпека та харчування, вона включила цілий ряд цілей в економічній, соціальній та природоохоронній областях.

17 Цілей сталого розвитку (ЦСР) включають у себе 169 завдань, спрямованих на стимулювання в усьому світі діяльності в надзвичайно важливих областях: люди, планета, процвітання, мир і партнерство. Від викорінення злиднів у всіх її формах і боротьби з нерівністю до вирішення проблем, пов'язаних зі зміною клімату, забезпеченням доступу до чистої води.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Сучасні проблеми екологізації економіки та її секторів та екологічної політики, досліджували такі вчені: Ілляшенка С.М., Вахлакової В.В., Погорелова Ю.С., Кислого В.М., Харічкова С.К., Мельника Л.Г., Туниці Ю.Ю., Прокопенко О.В., Хлобистова Є.В. та Синякевич І.М. та ін. Науковцями виявлено певні концептуальні положення, щодо формування екологічної політики як основної передумови переходу до сталого розвитку, також зроблено спробу розроблення механізмів та принципів екологізації різних сфер господарської (виробничої) діяльності, засади структури екологічно орієнтованих систем управління підприємств тощо.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Перспективним напрямом подальшого дослідження залишаються обґрунтування нових моделей екологізації аграрного виробництва з точки зору формування стійких передумов забезпечення їх розвитку в умовах ресурсних обмежень.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Сучасний стан розвитку аграрного сектору нині є важливим та вважається головною галуззю вітчизняної національної економіки, що забезпечує продовольчу незалежність та продовольчу безпеку нашої держави, та забезпечує сільське населення робочими місцями. Його частка складає 30—40 % від валового внутрішнього продукту країни. Але можливості аграрного сектору, з економічної точки зору, України використовуються не повному обсязі. Бо саме продукція аграрного сектору забезпечує майже 60 % споживання населення, та відповідно займає II місце поміж секторів економіки у загальній товарній структурі експорту та є майже єдиною галуззю, яка вже багато років суцільно забезпечує зростаюче зовнішнь-торгівельне сальдо. Головним нормативно-правовим документом, в якому закріплено державну підтримку аграрного сектору — Закон України "Про державну підтримку сільського господарства України" [3].

Загальновідомо, що сільське господарство це досить специфічна галузь економіки. На відміну від багатьох інших галузей, в основному це проявляється в прямій залежності результатів його діяльності від природно-кліматичних умов. Отже, головним напрямом розвитку аграрного виробництва має стати зменшення ризиків та залежності від природно-кліматичних умов і, як наслідок, забезпечення подальшого розвитку аграрного сектору напрямом удосконалення системи захисту господарств та навколишнього середовища.

Попередньо можна сказати, що 2019 р. частка с.-г. (включаючи мисливство та лісове господарство) у загальному обсязі валової доданої вартості серед усіх галузей економіки становила 11,8 %, а обсяг продукції сільського господарства у фактичних цінах становить близько 370,8 млрд грн [4].

Загальна площа сільськогосподарських угідь становила 41,5 млн га (69 % від усієї території України) з яких 32,5 млн га — рілля. Сільськогосподарські підприємства володіють та використовують 49,2 % від загальної площі усіх с.-г. угідь, особисто у володінні громадян — 38,4 %, інше — 1,5 %, 10,9 % становлять землі запасу та ті землі, що не надані у власність та постійне користування [5].

Виготовленням сільськогосподарської продукції у 2019 р. займалося близько 53 тис. підприємств (табл. 1), що використовували майже 22 млн га всіх с.-г. угідь. Значна частина даних угідь (11,9 млн га), зосереджено

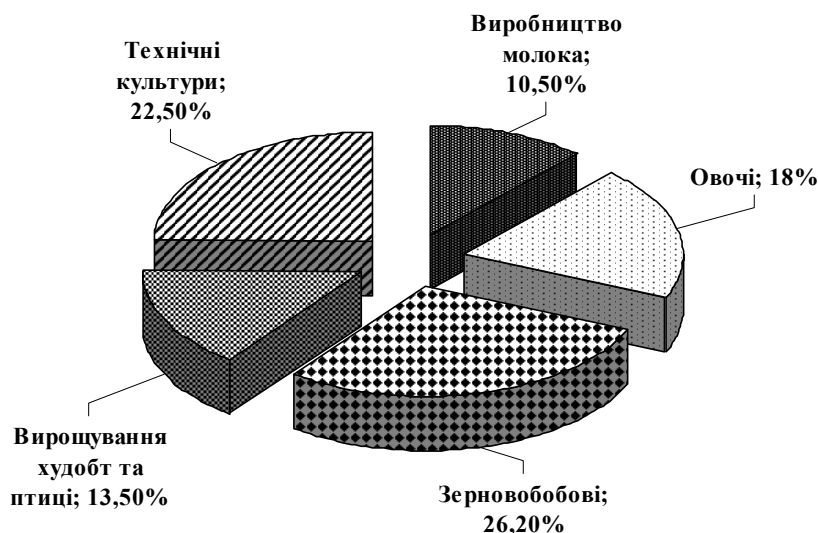

Рис. 1. Структура валової с/г продукції в Україні за видами найбільш вагомих складових рослинництва та тваринництва (2019 р., %)

Джерело: [6].

у власності саме господарських товариств, 21,5% — фермерські господарства, 15,5% — приватні підприємства, 2,6% — державні підприємства, 2,6% — кооперативи, 2,6% — підприємства інших форм організації.

За даними Державної служби статистики в Україні у 2019 р. загальний розмір виробництва валової продукції с.-г. господарства (у постійних цінах 2010 р.) склав 252,9 млрд грн, у т.ч. по підприємствах аграрного сектору — 139,2 млрд грн, господарствах населення — 113,7 млрд грн. У порівнянні з 2018 р. у галузі сільськогосподарства отримано 2,8% приросту загального обсягу продукції с.-г. господарства, враховуючи аграрні підприємства — 4,1%, господарства населення — 1,2% [7]. Щодо структури валової сільськогосподарської продукції в Україні за видами найбільш вагомих складових рослинництва та тваринництва, то найбільшу частку займає вирощування зерновобобових культур — 26,20% (рис. 1).

Сучасний рівень попиту на сільськогосподарську продукцію на світовому ринку досить високий, завдяки цьому перед Україною відкриваються перспективи зайняти важливе місце на цьому ринку. Щоб вирішити деякі проблеми, в тому числі збільшення можливостей використання в повному обсязі потенційних перспектив аграрного сектору країни та максимізації обсягів реалізації потенціалу аграрних виробників, вітчизняне сільське господарство вимагає додаткового залучення інвестицій. Без впливання коштів вітчизняних і зарубіжних інвесторів подальше збільшення виробництва с.-г. практично не можливе.

Тому постає гостра необхідність у реформуванні, щодо заохочення та стимулювання залучення інвестицій саме в аграрний сектор [5]. Враховуючи вищесказане, можна зробити висновок, що сільське господарство може стати тією галуззю, що спроможна вивести Україну з кризи. Протягом 2017—2019 рр., у порівнянні з такими галузями, як будівництво та промисловість, саме сільське господарство показує позитивну динаміку виробництва. Нині значну частку імпорту продукції в Євро-союз становить вітчизняна сільськогосподарська продукція [4].

Розвиток аграрного виробництва має обумовлюватися саме кон'юнктурними чинниками. В Україні спостерігаються тенденції щодо перевиробництва одних культур над іншими, навіть за умови, що їх виробництво є недостатнім та збитковим. Рисує теперішнього аграрного виробництва України є домінування галузі рослинництва в аграрних підприємствах, а галузі тваринництва — виключно в особистих селянських господарствах.

Як показав ретроспективний аналіз, за роки реформ у сільському господарстві країни відбулися значні зміни в землекористуванні підприємств, що значно погіршило умови ведення виробництва. Виникли фермерські господарства на території колишніх колгоспів і радгоспів, на зміну яким прийшли великі агрохолдинги, що порушили існуючі системи ведення рослинництва, що призвело до зниження якості сільськогосподарських угідь, їх деградації.

Нині необхідно їх відновлення, здійснення заходів щодо підвищення родючості ґрунту та раціонального використання сільськогосподарських угідь. Все це можливо здійснити при адаптивному підході до організації аграрного виробництва, освоюючи екологічні методи господарювання. Враховуючи досвід екологізації аграрного виробництва в зарубіжних країнах, деякі господарства України вже почали вести виробництво продукції альтернативним способом. В основу виробництва цих господарств покладені системи добрив, що включають застосування вапна, природних фосфорних і калійних добрив замість хімічних, а також органічні (гній, компости) і зелені добрива. Система обробітку ґрунту є при такій системі господарювання енергозберігаючої, тобто базується на поєднанні оранки і поверхневих обробок з урахуванням вимог культури та місцевих умов з використанням комбінованих агрегатів. Починаючи з 1991 року, у країні ведуться спроби впровадити у виробництво екологічні методи господарювання та створити спеціалізовані підприємства з виробництва екологічної продукції в різних регіонах України [8].

Як показує практика ведення екологічного аграрного господарства, основоположним моментом еколог-

Таблиця 2. Посівні площі культур сільськогосподарських під урожай 2019 року

	Господарства усіх категорій		Підприємства		Господарства населення	
	2019	2019 у % до 2018	2019	2019 у % до 2018	2019	2019 у % до 2018
Культури сільськогосподарські	27841,7	100,5	19448,7	100,4	8393,0	100,8
Культури зернові та зернобобові	15279,4	103,0	11163,7	103,5	4115,7	101,5
пшениця	6809,0	102,9	5203,5	102,4	1605,5	104,9
пшениця озима	6639,0	103,5	5089,9	103,0	1549,1	104,9
пшениця яра	170,0	86,2	113,6	79,5	56,4	103,7
кукурудза на зерно	4973,9	108,6	3931,1	110,9	1042,8	100,7
ячмінь	2615,9	105,0	1455,8	110,5	1160,1	98,7
ячмінь озимий	1057,6	120,9	794,7	126,9	262,9	105,8
ячмінь ярий	1558,3	96,3	661,1	95,6	897,2	96,9
жито	117,2	78,9	59,3	69,5	57,9	91,6
жито озиме	116,4	78,6	59,0	69,4	57,4	91,0
жито яре	0,8	196,4	0,3	129,6	0,5	281,7
тритикале	13,8	84,2	13,8	86,8	—	—
тритикале озиме	12,8	82,0	12,8	84,7	—	—
тритикале яре	1,0	128,3	1,0	128,3	—	—
овес	182,5	92,4	59,7	81,6	122,8	98,8
гречка	67,5	59,9	27,2	38,2	40,3	97,2
сорго	46,4	109,2	36,3	114,0	10,1	94,9
просо	89,9	163,6	65,5	197,9	24,4	111,7
рис	10,9	86,8	10,9	86,8	—	—
культури зернобобові	350,0	61,9	298,5	57,9	51,5	103,1
квасоля	42,0	104,3	9,2	90,8	32,8	108,9
горох	253,4	58,7	236,6	57,3	16,8	90,5
вика	3,5	75,9	2,9	72,5	0,6	96,6
люпин солодкий	7,9	87,8	7,5	87,5	0,4	93,0

Джерело: [6].

ічного ринку є споживач. На Заході ринок екологічної аграрної продукції головним чином орієнтований на людей, які можуть собі дозволити платити більш високу ціну за якісний продукт. У нашій країні вже з'явився такий прошарок населення, однак, було б помилкою орієнтувати екологічне сільське господарство тільки на "багатих". У питанні становлення екологічного аграрного виробництва в Україні, виникла цілком очевидна необхідність проведення серйозних наукових досліджень щодо розробки екологічних технологій виробництва та переробки продукції. Особливого значення набуває проведення наукових досліджень щодо розробки стратегії переходу на новий спосіб господарювання. Як справедливо відзначають вітчизняні науковці, ці дослідження повинні бути комплексними, тобто в одному експерименті необхідно досліджувати всі питання, починаючи від родючості ґрунту і закінчуючи якістю та економічною ефективністю виробництва продукції тваринництва [9].

Крім того, екологізація аграрного виробництва можлива при створенні спеціалізованих підприємств з виробництва продукції з повним виключенням засобів хімізації в суворому відповідно до стандартів екологічного агровиробництва. Організація таких господарств сприятиме формуванню ринку екологічних продуктів, підвищуючи конкурентоспроможність на вітчизняному аграрному ринку та на міжнародному ринку екологічних продуктів. Як показала практика, такими господарствами можуть бути селянські (фермерські) господар-

ства, що мають невеликі площі і менше схильні до ризику при виробництві продукції.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

На підставі викладеного в цьому розділі матеріалу, можна зробити такі висновки:

— інтенсифікація аграрного виробництва та проведені в країні економічні реформи поряд з деякими позитивними результатами привели і до виникнення негативних наслідків, які проявилися в погіршенні стану земельних угідь, наростаючій ерозії ґрунтів, його деградації і, як наслідок, у зниженні її родючості та ефективності виробництва;

— вирішення проблем, що постали необхідно шукати в адаптивних підходах до організації виробництва, заснованих на еколого-економічних принципах;

— у міжнародній практиці і в Україні вже є досвід ведення екологічного аграрного господарства. Для його широкого впровадження в Україні є всі необхідні передумови. Що склалося в період проведення реформування сільського господарства не є перешкодою для екологізації галузі; історичний досвід вітчизняного сільського господарства підтверджує необхідність його переходу на природну основу і дозволяє використовувати наукову спадщину видатних вітчизняних вчених при переході на новий спосіб господарювання.

Стратегічними напрямками екологізації можна вважати:

1) перехід великих сільськогосподарських підприємств до екологічно орієнтованого сільськогосподарського виробництва за рахунок впровадження адаптивно-ландшафтних систем землеробства на основі їх біологізації;

2) організацію спеціалізованих підприємств малих форм господарювання або внутрішньогосподарських підрозділів у великотоварних підприємствах з виробництва та переробки екологічної продукції в відповідно до стандартів екологічного агровиробництва, передбачають повне виключення засобів хімізації;

3) формування системи управління та державної підтримки виробників екологічної продукції, розробку програм підготовки фахівців екологічного сільського господарства та розвиток екологічного підприємництва з метою формування ринку вітчизняної екологічної продукції при масовому розвитку даного способу господарювання.

Література:

1. Антология экономической классики: в 2 т. / Сост. И.А. Столяров. М.: Эконом, 1991. Т. 1. С. 158.

2. Будущее, которого мы хотим. Итоговый документ Конференции ООН. Рио-де-Жанейро. 2012 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.uncsd-2012.org>

3. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24 червня 2004 р. № 1877-IV // Офіційний вісник України. — 2004. — № 30, Т. 1. — Ст. 1987.

4. Гейдт О.П. Еколого-економічні проблеми аграрного виробництва в регіоні та напрями їх вирішення [Електронний ресурс] / О.П. Гейдт // Ефективна економіка. — 2011. — № 12. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>

5. Соціально-економічна мотивація екологізації інноваційної діяльності: [монографія] / О.В. Прокопенко. Суми: Вид-во СумДУ, 2010. 395 с.

6. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

7. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. Проект-2017. 112 с. https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf

8. Крутякова В.І., Харічков С.К. Екологізація як складова стратегії переходу України до сталого розвит-

ку. Цілі збалансованого розвитку для України: матеріали Міжнародної конференції" (м. Київ, 18—19 червня 2013 р.). К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2013. 491 с. С. 280—286.

9. Вахлакова В.В. Інструменти управлінського супроводу екологізації діяльності промислового підприємства. Економіка і регіон. 2016. № 1. С. 38—46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2016_1_8

References:

1. Stoljarov, I.A. (1991), *Antologija jekonomicheskoy klassiki* [Anthology of economic classics], Jekonov, Moscow, Russia.

2. The official website of the United Nations (2012), "The future we want. Final document of the UN Conference. Rio de Janeiro", available at: <http://www.uncsd2012.org> (Accessed 04 December 2020).

3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2004), The Law of Ukraine "On state support for Agriculture of Ukraine", *Ofitsijnyj visnyk Ukrainy*, vol. 30, pp. 1987.

4. Hejdt, O.P. (2011), "Ecological and economic problems of agricultural production in the region and directions for their solution", *Efektivna ekonomika*, vol. 12, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua> (Accessed 6 December 2020).

5. Prokopenko, O.V. (2010), *Sotsial'no-ekonomichna motyvatsiia ekolohizatsii innovatsijnoi diial'nosti* [Socio-economic motivation for greening innovation activities], SumDU, Sumy, Ukraine.

6. State statistics service of Ukraine, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 6 December 2020).

7. United Nations Development Programme (2017), "Sustainable development strategy of Ukraine until 2030" available at: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf (Accessed 6 December 2020).

8. Krutiakova, V.I. and Kharichkov, S.K. "Greening as a component of Ukraine's transition strategy to sustainable development", *Tsili zbalansovanoho rozvytku dlia Ukrainy* [Balanced development goals for Ukraine], *Mizhnarodna konferentsiia* [International Conference], *Tsentr ekolohichnoi osvity ta informatsii*, Kyiv, Ukraine.

9. Vakhakova, V.V. (2016) "Management support tools for greening the activities of an industrial enterprise", *Ekonomika i rehion*, vol. 1, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2016_1_8 (Accessed 6 December 2020).

Стаття надійшла до редакції 07.12.2020 р.

ПЕРЕДПЛАТА

ВИДАННЯ МОЖНА ПЕРЕДПЛАТИТИ З БУДЬ-ЯКОГО МІСЯЦЯ!

— ЧЕРЕЗ РЕДАКЦІЮ (ТЕЛ. 458-10-73);

— ЧЕРЕЗ ДП "ПРЕСА"
(У КАТАЛОЗІ ВИДАНЬ УКРАЇНИ);

— ЧЕРЕЗ ПЕРЕДПЛАТНІ АГЕНТСТВА